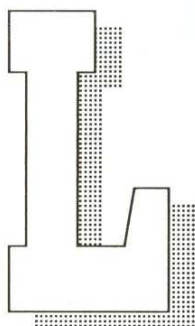

Entorn de la fundació de la Canònica de Girona

Gabriel Roura i Güibas
Arxiver Capítular

a data de la fundació de la canònica de la catedral de Girona, atribuïda al bisbe Teotari el 24 de novembre de 882, ha esdevingut una dada tòpica en la historiografia de Girona. Creiem que la qüestió mereix un replantejament, donada la incidència que se li atribueix en fets ben rellevants de la vida de la ciutat.

Si s'examina el contingut del document i el seu tenor, apareix que el bisbe Teotari fa una donació, a l'església de Santa Maria i Sant Feliu, de les "basíliques" de Cartellà, Sant Gregori, Sant Andreu, Estanyol, Salitja, Vilobí, Riudellots i els delmes de Fornells, Perles, Llambilles, Sant Cugat de Salt, Montfullà i Vilablareix. El bisbe donant fa constar que les esmentades esglésies, delmes i primícies li pertanyen d'acord amb la doctrina del concili de Nicea i altres posteriors. Així doncs, en virtut de tal potestat, les concedeix a Santa Maria i a Sant Feliu a fi que els qui les serveixen diàriament puguin servir-se'n bo pregant pel poble cristià. Segueixen unes clàusules de garantia contra possibles usurpadors dels bens donats.

Es tracta doncs, d'una donació que ve a augmentar els recursos dels "servents de Déu" que serveixen la catedral i a l'església de Sant Feliu, és a dir els canonges. Per tant, la canònica ja existia abans de l'any 882 com acabarem de veure si fem una mica d'història.

Durant els quatre primers segles, els clergues vivien amb els seglars, al sí de la respectiva família en la múltiple diversitat dels homes" (Aug. De mor. Eccl. 1, 31). Sant Agustí, bisbe d'Hipona, és el primer que obliga els seus clergues de la seva església a la vida en comú i "constituí un monestir al sí de l'església" (Possid. Intr. Vita Aug. III). Els que refusaven integrar-se en aquest gènere de vida eren exclosos de les

ordres sagrades (Id. Ib. XXXV i Aug. Sermo XLIV De Diversis).

Aquests clergues que menaven una vida en comú, conforme a unes regles o cànons, eren anomenats clergues canònics -"clerici canonici"- d'on el nom dels canonges.

Ben aviat, els bisbes s'afanyaren a adoptar aquesta institució en les seves respectives esglésies: primerament en totes les de les parts de l'Àfrica (Aug. Epist. ad Sever., Novat., et Evod).

De seguida aquesta institució passà a la península Ibèrica, com ho palesa el II concili de Toledo de l'any 527. En el nostre país, en el concili celebrat a Lleida l'any 546, veiem com els bisbes fan vida de comunitat amb els preveres i els altres clergues menors (c. XVI). A la Gàl·lia, en els llocs on la Canònica fou adoptada, el bisbe compartia amb els clergues la mateixa taula que, segons Gregori de Tours (Hist. I, X), s'anomenava taula dels canonges -"mensa canonicorum"-. La doctrina relativa als clergues canònics fou introduïda, en la mateixa època, a Anglaterra pel monjo Agustí a on fou enviat pel papa Gregori el Gran (Beda, Hist. Anglor. I, 27), el qual l'havia establert a Roma (Ioh. Diac. In eius Vita II, 11).

Al costat dels monestirs, les cases canonicals foren puntals per a l'àrdua implantació del cristianisme a les ciutats, però molt més al camp on la pagesia no acabava de despen-

dre's dels rituals ancestrals. Seguint les vicissituds dels temps, les canòniques, com les seus episcopals, sofriren les crisis polític-socials del segle VIII: la presència dels musulmans, les fallides dinàstiques i pontificies, etc.

En aquest segle, especialment turbulent, apareix la figura senyera del reformador Crodegang, bisbe de Metz, el qual, com diu Pau Diaca, "reuní el clergat i, a semblança d'un cenobi, el feu guardar dins el redós dels claustres i els donà una norma amb la qual servissin l'església". Els clergues posaven a disposició de la comunitat els seus béns, conservant-ne l'usdefruit; disposaven de les almoines que rebien dels fidels per la Missa, administració del sagraments o assistència als malalts. Durant el dia, els canonges podien sortir de casa però havien de tonar-hi abans de Completes; acabades aquestes, no es menjava ni es bevia i s'observava silenci fins després de Prima següent; el que era fora a l'hora de Completes no podia entrar a casa fins a les Maitines: tots els canonges dormien a la mateixa casa canonical. Aquestes són, entre altres, les disposicions del bisbe Crodegang per els seus canonges. Morí el 766, havent influït i assistit al canvi de la dinastia merovíngia, amb la deposició de Childeric III, i la proclamació de la dinastia carolíngia en la persona del Major dom de Palau, Pipí el Breu, l'any 752.

Els carolingis, principalment l'emperador Carlemany, dugueren a terme un seriós intent de reorganització i renovació que afectà els diversos estaments de la societat de l'Alta Edat Mitjana. En aquest context reformador, són dignes de menció els diversos Preceptes i Capitulars que emanaren de la Cort Imperial. La reforma de les canòniques la realitzà l'emperador Lluís I el Piadós (814-840) a conseqüència d'una entrevista que mantingué amb el papa Esteve V (816-817), d'on sortiren una sèrie de mesures canòniques i disciplinàries relatives al clergat i als monestirs. Foren promulgades després de la marxa del papa, en la sinodal d'Aquisgrà, en la tardor de l'any 816.

L'objectiu fou d'uniformar els estatuts i les regles de governació de les abadies i de les cases canonicals. Amalari, Diaca de Metz, fou l'encarregat de compondre un tractat complet sobre la matèria. Els cent quaranta capítols de què consta són quasi reproducció i actualització de la regla de Crodegang.

Lluís el Piadós envià els "missis" - enviats, embaixadors - amb els cànons del concili d'Aquisgrà a tots els Metropolitans de l'imperi, amb l'ordre de què els fessin comunicar als seus respectius sufraganis, donant-los el plaç d'un any per fer-los complir. En virtut d'aquesta disposició imperial, la regla de aquisgranenca arribà als bisbats catalans a través de la Metròpolis de Nar-

bona de la qual eren sufraganis els bisbats de la Marca.

L'església de Girona establí la canònica aquisgranenca entre els anys 817-820, durant el pontificat del bisbe Walaric, quan Nifridi, Arquebisbe de Narbona i el comtes de Palau enviats -"missi"- passaren per terres del comtat de Girona a l'hivern del 817 (Judici de Bàscara).

Més la notícia explícita que tenim de l'existència de la canonja, abans de la redotació del bisbe Teotari, apareix en l'acte de consagració i dotació del priorat de Santa Maria de Ridaura, que tingué lloc el dia 1 d'octubre de 858. En aquesta solemnitat es reuniren el comte i marquès Guifred I el Pilós i el bisbe de Girona Seniofred acompanyats de "tot l'aplec dels ardiaques, canonges i altres clergues". En altre lloc d'aquest document es fa menció expres-

sa dels canonges que acompanyaven el bisbe Seniofred: Giscafred i Adalard Arxiprestes, Pertinet, Argibaude, Durand i Roger canonges.

L'església de Girona, consolidada després de la recuperació carolíngia, reinstaura la vida canonical d'acord amb la generalitat de les diòcesis de l'imperi. Igualment, seguint la normativa imperial de Carlemany, s'instaura l'escola episcopal que tanta prestància donaria, temps a venir, a la Seu gironina.

Cal destacar una ordinació particular que esdevindrà l'origen d'una molt important institució medieval: cada claustre de canonges ha de disposar d'una sala comú on els minyons i els oblats i clergues joves seran allotjats sota l'autoritat d'un savi ancià que tindrà la missió de vetllar per la seva instrucció i educació. És

la primera pedra de les escoles canonicals que durant tota l'Edat Mitjana seran, amb els monestirs, els únics establiments d'instrucció pública d'on sortiran tants homes eminents en les diverses branques de la ciència.

Més tard, la casa on vivien els clergues reunits prengué el nom d'Escola i ells mateixos el nom d'Escolars, sens dubte perquè en aquest asil cultivaven les ciències sota la direcció del bisbe, el qual regia llur vida comú, a semblança de l'abat d'un monestir (Conc. Aquisgr, any 879, c. 73).

L'any 882 el bisbe Teotari fa l'esmentada redotació - augment de rendes- i, després de 136 anys, semblant cosa farà el bisbe Pere Roger amb la canonja de 1018.